

# ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ, КРЕДИТ

---

УДК 336.5.02

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2020-44-172-179>

## ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ ЯК ІНСТРУМЕНТ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Канєва Т. В.

**Актуальність теми дослідження.** В умовах економічних перетворень актуалізуються питання підвищення ефективності та результативності видатків бюджету як інструменту суспільного розвитку. Планування видатків бюджету повинно здійснюватися із врахуванням динамічності та циклічності економічних процесів, необхідності забезпечення достатнього рівня інституційних економічних перетворень, використання дієвих фінансово-бюджетних механізмів та інструментів, зокрема обґрунтованої системи моніторингу ефективності використання бюджетних коштів. Виважений підхід щодо формування архітекτονіки бюджетних видатків є важливою передумовою стимулювання економічного зростання та забезпечення макроекономічної стабільності. Разом з цим, архітектоніка бюджетних видатків впливає на структурні перетворення у галузях економіки, розвиток людського потенціалу.

**Постановка проблеми.** На даному етапі розвитку системи державних фінансів доцільним є визначення відповідних інституційних засад формування видатків бюджету як інструменту суспільного розвитку, напрямів повноцінного запровадження у бюджетний процес середньострокового бюджетного планування, підвищення результативності виконання бюджетних програм. При цьому вибір інструментів фінансового регулювання у сфері видатків бюджету передбачає врахування провідного досвіду країн як з розвинутою так і трансформаційною економікою.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблематика підвищення ефективності та результативності видатків бюджету як інструменту суспільного розвитку доволі поширена в наукових дослідженнях. Це роботи відомих вітчизняних та зарубіжних науковців: Дж. Б'юкенена, У. Мітчелла, Дж. М. Кейнса, Т. Боголіб, І. Запатріної, Л. Лисяк, О. Самошкіної, І. Чугунова та інших.

**Виділення недосліджених частин загальної проблеми.** Зазначені вище питання актуалізуються у зв'язку з посиленням глобалізаційних процесів, несприятливим внутрішнім економічним середовищем, що вимагає розв'язання низки конкретних завдань, пов'язаних з необхідністю посилення координації розпорядників бюджетних коштів та удосконалення підходів до формування якісного рівня показників результативності бюджетних програм з метою встановлення ступеня досягнення планових показників, мети, завдань, що дозволить посилити взаємозв'язок між використаними фінансовими ресурсами та отриманими результатами.

**Постановка завдання, мети дослідження.** Завданнями дослідження є: розкрити роль видатків бюджету як інструменту суспільного розвитку; здійснити аналіз та оцінку видатків зведеного бюджету України; визначити основні чинники, які впливають на архітектоніку бюджетних видатків;

розкрити положення щодо підвищення ефективності та результативності використання бюджетних коштів. Метою дослідження є обґрунтування пріоритетних завдань бюджетної політики у сфері видатків в умовах економічних перетворень.

**Метод або методологія проведення дослідження.** У статті застосовано сукупність методів наукового дослідження: системного підходу, статистичного аналізу, структурування, аналізу, синтезу та ін.

**Викладення основного матеріалу (результати роботи).** Визначено роль видатків бюджету як інструменту суспільного розвитку. Здійснено аналіз та оцінку видатків зведеного бюджету України. Визначено основні чинники, які впливають на архітектуру бюджетних видатків. Розкрито положення щодо підвищення ефективності та результативності використання бюджетних коштів. Обґрунтовано пріоритетні завдання бюджетної політики у сфері видатків в умовах економічних перетворень.

**Галузь застосування результатів.** Результати цього дослідження можуть бути застосовані в процесі формування та реалізації бюджетної політики України, реформування системи державних фінансів.

**Висновки відповідно до статті.** Бюджетна політика у сфері видатків завдяки використанню сукупності фінансово-бюджетних інструментів дозволяє вирішувати завдання, що стоять перед країною на певному етапі суспільного розвитку, досягати необхідних макроекономічних пропорцій та прискорювати темпи економічного зростання. В умовах економічних перетворень вагомими завданнями бюджетної політики у сфері видатків є: підвищення ефективності та результативності використання бюджетних коштів; оптимізація та концентрація бюджетних коштів на пріоритетних напрямках соціально-економічного розвитку країни; повноцінне впровадження у бюджетний процес середньострокового бюджетного планування, що є одним із дієвих інструментів регулювання соціально-економічних процесів та передумовою прозорості та ефективності бюджетного процесу.

**Ключові слова:** державні фінанси, бюджетна політика, бюджет, бюджетна система, видатки бюджету, програмно-цільовий метод.

## РАСХОДЫ БЮДЖЕТА КАК ИНСТРУМЕНТ ОБЩЕСТВЕННОГО РАЗВИТИЯ

Канева Т. В.

**Актуальность темы исследования.** В условиях экономических преобразований актуализируются вопросы повышения эффективности и результативности расходов бюджета как инструмента общественного развития. Планирование расходов бюджета должно осуществляться с учетом динамичности и цикличности экономических процессов, необходимости обеспечения достаточного уровня институциональных экономических преобразований, использование действенных финансово-бюджетных механизмов и инструментов, в частности обоснованной системы мониторинга эффективности использования бюджетных средств. Взвешенный подход к формированию архитектуры бюджетных расходов является важной предпосылкой стимулирования экономического роста и обеспечения макроэкономической стабильности. Вместе с тем, архитектура бюджетных расходов влияет на структурные преобразования в отраслях экономики, развитие человеческого потенциала.

**Постановка проблемы.** На данном этапе развития системы государственных финансов целесообразным является определение соответствующих институциональных основ формирования расходов бюджета как инструмента общественного развития, направлений полноценного внедрения в бюджетный процесс среднесрочного бюджетного планирования, повышения результативности выполнения бюджетных программ. При этом выбор инструментов финансового регулирования в сфере расходов бюджета предполагает учет ведущего опыта стран как с развитой так и трансформационной экономикой.

**Анализ последних исследований и публикаций.** Проблематика повышения эффективности и результативности расходов бюджета как инструмента общественного развития довольно распространена в научных исследованиях. Это работы известных отечественных и зарубежных ученых: Дж. Бьюкенена, В. Митчелла, Дж. М. Кейнса, Т. Боголиб, И. Запатриной, Л. Лысяк, О. Самошкиной, И. Чугунова и других.

**Выделение неисследованных частей общей проблемы.** Указанные выше вопросы актуализируются в связи с усилением глобализационных процессов, неблагоприятным внутренним экономическим средой, требует решения ряда конкретных задач, связанных с необходимостью усиления координации распорядителей бюджетных средств и совершенствования подходов к формированию качественного уровня показателей результативности бюджетных программ с целью установление степени достижения плановых показателей, целей, задач, что позволит усилить взаимосвязь между использованными финансовыми ресурсами и полученным и результатами.

**Постановка задачи, цели исследования.** Задачами исследования являются: раскрыть роль расходов бюджета как инструмента общественного развития; осуществить анализ и оценку расходов сводного бюджета Украины; определить основные факторы, влияющие на архитектуру бюджетных расходов; раскрыть положения по повышению эффективности и результативности использования бюджетных средств. Целью исследования является обоснование приоритетных задач бюджетной политики в сфере расходов в условиях экономических преобразований.

**Метод и методология проведения исследования.** В статье применена совокупность методов научного исследования: системного подхода, статистического анализа, структурирования, анализа, синтеза и др.

**Изложение основного материала (результаты работы).** Определена роль расходов бюджета как инструмента общественного развития. Осуществлен анализ и оценку расходов сводного бюджета Украины. Определены основные факторы, которые влияют на архитектуру бюджетных расходов. Раскрыто положение по повышению эффективности и результативности использования бюджетных средств. Обоснованы приоритетные задачи бюджетной политики в сфере расходов в условиях экономических преобразований.

**Область применения результатов.** Результаты этого исследования могут быть применены в процессе формирования и реализации бюджетной политики Украины, реформирования системы государственных финансов.

**Выводы соответствия со статьей.** Бюджетная политика в сфере расходов благодаря использованию совокупности финансово-бюджетных инструментов позволяет решать задачи, стоящие перед страной на определенном этапе общественного развития, достигать необходимых макроэкономических пропорций и ускорять темпы экономического роста. В условиях экономических преобразований весомыми задачами бюджетной политики в сфере расходов являются: повышение эффективности и результативности использования бюджетных средств; оптимизация и концентрация бюджетных средств на приоритетных направлениях социально-экономического развития страны; полноценное внедрение в бюджетный процесс среднесрочного бюджетного планирования, является одним из действенных инструментов регулирования социально-экономических процессов и предпосылкой прозрачности и эффективности бюджетного процесса.

**Ключевые слова:** государственные финансы, бюджетная политика, бюджет, бюджетная система, расходы бюджета, программно-целевой метод.

## BUDGET EXPENDITURE AS A TOOL OF SOCIAL DEVELOPMENT

Kaneva Tatiana

**Relevance of the research topic.** In the context of economic transformation, issues of increasing the efficiency and effectiveness of budget expenditures as a tool for social development are actualized. Budget expenditures should be planned taking into account the dynamic and cyclical nature of economic processes, the need to ensure a sufficient level of institutional economic transformation, the use of effective financial and budgetary mechanisms and tools, in particular, a sound system for monitoring the efficiency of use of budgetary funds. A well-balanced approach to budgetary architecture is an important prerequisite for stimulating economic growth and ensuring macroeconomic stability. At the same time, the architecture of budget expenditures influences the structural transformations in the branches of economy, the development of human potential.

**Formulation of the problem.** At this stage of the development of the public finance system, it is advisable to determine the appropriate institutional framework for budgeting as a tool for social development, directions for full implementation of the medium-term budget planning process in the budget process, improving the effectiveness of budget programs. At the same time, the choice of financial regulation instruments in the area of budget expenditures involves taking into account the leading experience of countries with both developed and transformational economies.

**Analysis of recent research and publications.** The problem of increasing the efficiency and effectiveness of budget expenditures as a tool for social development is quite common in scientific research. These are the works of well-known domestic and foreign scientists: J. Buchanan, W. Mitchell, J. M. Keynes, T. Bogolib, I. Zapatrina, L. Lysyak, O. Samoshkina, I. Chugunov and others.

**Highlighting unexplored parts of a common problem.** The above issues are actualized in connection with the strengthening of globalization processes, unfavorable internal economic environment, which requires solving a number of specific tasks related to the need to strengthen coordination of spending units and improve approaches to the formation of quality levels of performance of budget programs in order to establishment of the degree of achievement of targets, goals, objectives, which will strengthen the relationship between the financial resources used and obtained and results.

**Goal setting, research goals.** The objectives of the study are: to reveal the role of budget expenditures as a tool for social development; to analyze and estimate the expenditures of the consolidated budget of Ukraine identify the main factors that affect the budgetary architecture; open up provisions for improving the efficiency and effectiveness of budgetary use. The purpose of the study is to substantiate the priorities of the budgetary policy in the sphere of expenditures in the conditions of economic transformations.

**Research method or methodology.** The set of scientific research methods is applied in the article: systematic approach, statistical analysis, structuring, analysis, synthesis, etc.

**Basic material presentation (results of work).** The role of budget expenditures as a tool for social development is identified. The analysis and estimation of expenditures of the consolidated budget of Ukraine have been carried out. The main factors that influence the budgetary architecture are identified. Provision is made to improve the efficiency and effectiveness of the use of budget funds. The priorities of the budgetary policy in the sphere of expenditures in the conditions of economic transformations are substantiated.

**Area of application of results.** *The results of this study can be applied in the process of forming and implementing the budget policy of Ukraine, reforming the public finance system.*

**Conclusions according to article.** *Expenditure budgetary policy, through the use of a set of fiscal instruments, allows solving the challenges facing the country at a certain stage of social development, achieving the necessary macroeconomic proportions and accelerating economic growth. In the context of economic transformations, the important tasks of budgetary policy in the sphere of expenditures are: improving the efficiency and effectiveness of the use of budgetary funds; optimization and concentration of budget funds in priority directions of socio-economic development of the country; full implementation of the medium-term budgetary planning in the budget process, which is one of the effective tools for regulating socio-economic processes and a precondition for transparency and efficiency of the budget process.*

**Keywords:** *public finances, budget policy, budget, budget system, budget expenditures, program-target method.*

**JEL Classification:** *H5, H55*

**Актуальність теми дослідження.** В умовах економічних перетворень актуалізуються питання підвищення ефективності та результативності видатків бюджету як інструменту суспільного розвитку. Планування видатків бюджету повинно здійснюватися із врахуванням динамічності та циклічності економічних процесів, необхідності забезпечення достатнього рівня інституційних економічних перетворень, використання дієвих фінансово-бюджетних механізмів та інструментів, зокрема обґрунтованої системи моніторингу ефективності використання бюджетних коштів. Виважений підхід щодо формування архітекtonіки бюджетних видатків є важливою передумовою стимулювання економічного зростання та забезпечення макроекономічної стабільності. Разом з цим, архітекtonіка бюджетних видатків впливає на структурні перетворення у галузях економіки, розвиток людського потенціалу. Сучасна бюджетна політика України у сфері видатків спрямована на оптимізацію їх структури та частки у валовому внутрішньому продукті.

З цією метою відповідно до Основних напрямів бюджетної політики на 2019-2021 роки визначено необхідність: встановлення граничних показників дефіциту державного бюджету та державного боргу; забезпечення економічно обґрунтованого підвищення мінімальної заробітної плати. Разом з цим, виникла необхідність для обґрунтування нових підходів щодо архітекtonіки бюджетних видатків [1].

**Ступінь дослідження даної проблеми вченими.** Серед вагомих наукових досліджень зарубіжних вчених з питань підвищення ефективності та результативності бюджетних коштів, можна назвати праці Дж. Б'юкенена, У. Мітчелла, Дж. М. Кейнса [2-4]. Проблематика підвищення ефективності планування видатків бюджету в умовах економічних перетворень розкривається у працях вітчизняних вчених: Т. Боголіб, І. Запатріної, Л. Лисяк, О. Самошкіної [9], І. Чугунова [5-9] та інших.

**Метою дослідження** є обґрунтування пріоритетних завдань бюджетної політики у сфері видатків в умовах економічних перетворень.

**Завдання дослідження:** Для досягнення зазначеної мети поставлено такі завдання: розкрити роль видатків бюджету як інструменту суспільного розвитку; здійснити аналіз та оцінку видатків зведеного бюджету України; визначити основні чинники, які впливають на архітекtonіку бюджетних видатків; розкрити положення щодо підвищення ефективності та результативності використання бюджетних коштів.

**Методи дослідження.** У статті застосовано сукупність методів наукового дослідження, у тому числі системний та структурний методи – при визначенні сучасних особливостей формування і реалізації бюджетної політики у сфері видатків; статистичний аналіз – для оцінки видатків зведеного бюджету України та їх впливу на макроекономічну стабільність в країні. На основі системного підходу визначено чинники, які впливають на архітекtonіку бюджетних видатків. Методами структурування та синтезу обґрунтовано пріоритетні завдання бюджетної політики у сфері видатків в умовах економічних перетворень.

**Результати дослідження.** Питання планування видатків бюджету як інструменту суспільного розвитку відіграють важливу роль у досягненні стратегічних цілей соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць та країни в цілому. Здатність архітекtonіки бюджетних видатків впливати на соціально-економічні процеси забезпечується фінансуванням структурної перебудови економіки, соціальної інфраструктури. Економічна сутність видатків бюджету полягає у сукупності взаємовідносин, що виникають в процесі формування, перерозподілу та використання державних фінансових ресурсів з метою забезпечення економічного зростання та підвищення добробуту населення. Використання видатків бюджету як інструменту суспільного розвитку має певні особливості в період економічних перетворень, структурної перебудови економіки, які полягають у забезпеченні макроекономічної стабільності, створення умов для розвитку сприятливого фінансово-економічного середовища, підтримки стратегічних галузей економіки.

Вагомими завданнями є забезпечення стійкості та динамічної збалансованості бюджетної системи шляхом реалізації обґрунтованої бюджетної політики у сфері видатків. Важливим є врахування: функціональної структури видатків, яка відіграє вагому роль у розподілі ресурсів між різними секторами економіки та формуванні сукупного попиту; циклічності економічного розвитку. Разом з цим, архітекtonіка видатків бюджету змінюється під впливом структурних суспільних змін та залежать від інституційної спроможності економіки. Рівень дієвості бюджетного планування видатків залежить від обґрунтованості управлінських рішень учасників бюджетного процесу, ступеня їх спрямування на досягнення стратегічних завдань соціально-економічного розвитку країни. Посилення впливу бюджетного планування видатків на виконання завдань суспільного розвитку залежить від дієвості бюджетного прогнозування та системи

моніторингу оцінки виконання бюджетних програм, які надають можливість для передбачення, отримання та взаємоузгодження інформації щодо мети, результативних показників діяльності розпорядників бюджетних коштів, очікуваних результатів, що сприяє удосконаленню системи управління бюджетними коштами.

Доцільно відмітити, що в умовах становлення та розвитку України як незалежної держави визначення пріоритетних завдань бюджетної політики у сфері видатків проводилося в цілому послідовно та виважено, проте мали місце певні проблеми, зокрема недовиконання запланованих показників, недостатній якісний рівень бюджетного планування на рівні головних розпорядників бюджетних коштів та відповідальність учасників бюджетного процесу, що впливало на ефективність та результативність використання бюджетних коштів, накопичення дебіторської та кредиторської заборгованості бюджетних установ, певна незацікавленість у формуванні та належному використанні власних надходжень бюджетними установами. Разом з цим, зазначені проблемні питання вирішувались із врахуванням напрацьованого досвіду, рівня економічного розвитку країни та суспільних потреб. Зокрема, низка положень внесених до Бюджетного кодексу України дозволили посилити прозорість бюджетного процесу, підвищити ефективність використання бюджетних коштів та результативність виконання бюджетних програм, визначити дієву систему державного фінансового контролю.

На даний час, розвиток інституційних засад системи формування видатків бюджету, визначення принципів формування їх архітекτονіки взаємопов'язані з економічними перетвореннями в країні (табл. 1).

**Таблиця 1. Видатки зведеного бюджету України, млрд.грн.**

|      | Видатки                             |                       |                       | Кредитування                        |                       |                       |
|------|-------------------------------------|-----------------------|-----------------------|-------------------------------------|-----------------------|-----------------------|
|      | за період з початку року, млн. грн. | у % до ВВП (СНР`1993) | у % до ВВП (СНР`2008) | за період з початку року, млн. грн. | у % до ВВП (СНР`1993) | у % до ВВП (СНР`2008) |
| 2004 | 101 415,5                           | 29,39                 | 28,36                 | 1 122,9                             | 0,33                  | 0,31                  |
| 2005 | 141 698,8                           | 32,10                 | 30,98                 | 290,7                               | 0,07                  | 0,06                  |
| 2006 | 175 284,3                           | 32,21                 | 31,02                 | 227,9                               | 0,04                  | 0,04                  |
| 2007 | 226 054,4                           | 31,36                 | 30,10                 | 1 583,9                             | 0,22                  | 0,21                  |
| 2008 | 309 203,7                           | 32,61                 | 31,21                 | 2 813,8                             | 0,30                  | 0,28                  |
| 2009 | 307 399,4                           | 33,66                 | 32,46                 | 2 825,8                             | 0,31                  | 0,30                  |
| 2010 | 377 842,8                           | 34,90                 | 33,72                 | 1 348,4                             | 0,12                  | 0,12                  |
| 2011 | 416 853,6                           | 32,01                 | 30,90                 | 4 757,9                             | 0,37                  | 0,35                  |
| 2012 | 492 454,7                           | 34,90                 | 33,75                 | 3 856,3                             | 0,27                  | 0,26                  |
| 2013 | 505 843,8                           | 34,77                 | 33,22                 | 535,2                               | 0,04                  | 0,04                  |
| 2014 | 523 125,7                           | -                     | 32,96                 | 4972,1                              | -                     | 0,31                  |
| 2015 | 679 871,4                           | -                     | 34,19                 | 3057,8                              | -                     | 0,15                  |
| 2016 | 835832,1                            | -                     | 35,07                 | 1841,3                              | -                     | 0,08                  |
| 2017 | 1 056 973,1                         | -                     | 35,43                 | 2 122,2                             | -                     | 0,08                  |
| 2018 | 1 250 189,5                         | -                     | 35,13                 | 1 893,0                             | -                     | 0,05                  |

Джерело: складено та розраховано за даними <https://www.minfin.gov.ua/>

Частка видатків зведеного бюджету України у валовому внутрішньому продукті в середньому за 2004-2018 роки склала 32,74%, у тому числі за 2004-2008 роки – 30,51%, за 2009-2013 роки – 33,02%, за 2014-2018 роки – 34,69%.

Динаміка та структура видатків зведеного бюджету за 2004-2018 роки показує, що найбільша частка видатків припадає на фінансування соціально-культурної сфери (табл. 2).

Частка видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення населення в загальній структурі в середньому за 2004-2018 роки склала 25,51%, у тому числі за 2004-2008 роки – 23,20%, за 2009-2013 роки – 26,40%, за 2014-2018 роки – 26,91%; відповідний показник видатків на освіту – 18,94%, у тому числі за 2004-2008 роки – 19,01%, за 2009-2013 роки – 20,87%, за 2014-2018 роки – 16,94%; відповідний показник видатків на охорону здоров'я склав 10,99 %, у тому числі за 2004-2008 роки – 11,31%, за 2009-2013 роки – 11,83%, за 2014-2018 роки – 9,83%. Важливо відмітити, що частка видатків на оборону в загальній структурі в середньому за 2004-2018 роки склала 4,77%, у тому числі за 2004-2008 роки – 4,36%, за 2009-2013 роки – 3,02%, за 2014-2018 роки – 6,93%.

Разом з цим, обсяг бюджетних видатків не повною мірою задовольняє потреби у наданні комплексу публічних послуг населенню, що позначається на рівні розвитку складових людського потенціалу. Підвищення якості послуг у сферах освіти, охорони здоров'я та соціального захисту за бюджетні кошти потребує оптимізації мережі закладів середньої та вищої освіти, охорони здоров'я, соціального захисту відповідно до потреб територіальних громад, удосконалення механізму конкурсного відбору загальнодержавних та місцевих програм науково-технічного, соціального та національно-культурного розвитку [8].

Доцільно відмітити, що відповідно до Закону «Про державний бюджет України на 2019 роки» передбачено збільшення видатків споживання державного бюджету, порівняно із затвердженими на 2018 рік, на 108 млрд. 851,1 млн. грн., або 12,8%, насамперед за рахунок зростання видатків на: соціальний захист на соціальне забезпечення – на 27 млрд. 3,9 млн. грн., або 18,1%; громадський порядок, безпеку та судову владу – на 17 млрд. 812,3 млн. грн., або 17,9%; оборону – на 17 млрд. 79,6 млн. грн., або 27,1%; обслуговування державного боргу – на

## ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ, КРЕДИТ

15 млрд. 5,0 млн. грн., або 11,5%; охорону здоров'я – 11 млрд. 616,6 млн. грн., або 50,4%. Натомість передбачено зменшення видатків розвитку державного бюджету, порівняно із затвердженими на 2018 рік, на 6 млрд. 182,8 млн. грн., або 4,5%, насамперед за рахунок зменшення видатків на: капітальні трансферти місцевим бюджетам – на 7 млрд. 815,2 млн. грн., або 29,2%; охорону здоров'я – на 1 млрд. 598,1 млн. грн., або 72,7%; - оборону – на 1 млрд. 439,1 млн. грн., або 5,6%, - паливно-енергетичний комплекс – на 1 млрд. 382,2 млн. грн., або 32,8%.

**Таблиця 2. Структура видатків зведеного бюджету України за 2004-2018 роки, %**

| Функціональна класифікація                   | 2004  | 2005  | 2006  | 2007  | 2008  | 2009  | 2010  | 2011  | 2012  | 2013  | 2014  | 2015  | 2016  | 2017  | 2018  |
|----------------------------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
| Загальнодержавні функції                     | 12,00 | 10,92 | 11,34 | 10,68 | 9,90  | 10,70 | 11,84 | 11,79 | 11,00 | 12,18 | 14,55 | 17,23 | 16,02 | 15,71 | 15,30 |
| Оборона                                      | 6,05  | 4,16  | 3,65  | 4,22  | 3,75  | 3,13  | 2,98  | 3,13  | 2,92  | 2,93  | 5,18  | 7,62  | 7,09  | 7,02  | 7,75  |
| Громадський порядок, безпека та судова влада | 7,71  | 7,19  | 7,24  | 8,08  | 8,69  | 7,83  | 7,59  | 7,74  | 7,39  | 7,78  | 8,49  | 8,05  | 8,60  | 8,36  | 9,43  |
| Економічна діяльність                        | 19,12 | 13,60 | 15,73 | 18,37 | 17,24 | 13,67 | 11,89 | 14,62 | 13,26 | 10,04 | 9,13  | 8,64  | 8,08  | 9,84  | 11,24 |
| Охорона навколишнього природного середовища  | 1,17  | 0,92  | 0,91  | 0,97  | 0,90  | 0,81  | 0,76  | 0,93  | 1,07  | 1,10  | 0,66  | 0,81  | 0,75  | 0,69  | 0,66  |
| Житлово-комунальне господарство              | 2,63  | 2,75  | 4,56  | 2,59  | 2,88  | 2,42  | 1,45  | 2,09  | 4,11  | 1,59  | 3,43  | 2,32  | 2,12  | 2,62  | 2,55  |
| Охорона здоров'я                             | 11,90 | 10,92 | 11,23 | 11,73 | 10,77 | 11,80 | 11,79 | 11,60 | 11,79 | 12,16 | 10,82 | 10,40 | 9,00  | 9,67  | 9,25  |
| Духовний та фізичний розвиток                | 2,63  | 2,40  | 2,45  | 2,50  | 2,53  | 2,68  | 3,03  | 2,56  | 2,74  | 2,70  | 2,62  | 2,38  | 2,02  | 2,30  | 2,32  |
| Освіта                                       | 17,85 | 18,89 | 19,26 | 19,51 | 19,52 | 21,53 | 21,04 | 20,48 | 20,47 | 20,84 | 18,96 | 16,72 | 15,46 | 16,80 | 16,77 |
| Соціальний захист та соціальне забезпечення  | 18,93 | 28,26 | 23,65 | 21,35 | 23,81 | 25,44 | 27,61 | 25,06 | 25,25 | 28,67 | 26,15 | 25,84 | 30,87 | 26,99 | 24,73 |

Джерело: складено та розраховано за даними <https://www.minfin.gov.ua/>

При формуванні видатків бюджету органи державного управління виходять із розуміння необхідності забезпечення фінансування стратегічних програм економічного розвитку, отже вагомим завданням є встановлення обґрунтованих пропорцій між поточними та капітальними видатками.

Поточна ситуація показує недостатній рівень комплексності планування та достатності бюджетних інвестицій. Частка капітальних видатків зведеного бюджету у загальному обсязі в середньому за 2004-2018 роки складає 10,40%, у тому числі за 2004-2008 роки – 15,42%, за 2009-2013 роки – 7,68%, за 2014-2018 роки – 8,11% (табл. 3).

**Таблиця 3. Співвідношення частки капітальних та поточних видатків зведеного бюджету у 2004-2018 роки, %**

|      | Поточні видатки | Капітальні видатки | Кредитування з вирахуванням погашення |
|------|-----------------|--------------------|---------------------------------------|
| 2004 | 78,6            | 20,3               | 1,1                                   |
| 2005 | 87              | 12,8               | 0,2                                   |
| 2006 | 85,9            | 14                 | 0,1                                   |
| 2007 | 82,4            | 16,9               | 0,7                                   |
| 2008 | 86              | 13,1               | 0,9                                   |
| 2009 | 92,7            | 6,4                | 0,9                                   |
| 2010 | 91,7            | 8                  | 0,3                                   |
| 2011 | 89              | 9,9                | 1,1                                   |
| 2012 | 91,7            | 8,3                | -                                     |
| 2013 | 94,2            | 5,8                | -                                     |
| 2014 | 96,1            | 3,9                | -                                     |
| 2015 | 93,1            | 6,9                | -                                     |
| 2016 | 91,3            | 8,7                | -                                     |
| 2017 | 90,6            | 9,4                |                                       |
| 2018 | 88,47           |                    |                                       |

Джерело: складено та розраховано за даними <https://www.minfin.gov.ua/>

Важливість капітальних вкладень для економічного розвитку країни та обмеженість ресурсів бюджету актуалізують завдання вдосконалення інвестиційної політики та перегляду механізму прийняття рішень щодо державних капітальних вкладень. З огляду на те, що капітальні вкладення здебільшого розраховані на кілька

років, інвестиційні програми будуть більш передбачуваними і прозорими, якщо їх інтегрувати у процес середньострокового бюджетного планування [10].

Таким чином в умовах економічних перетворень відбуваються постійні зміни, що визначають необхідність удосконалення системи планування видатків бюджету. Доцільним є подальше посилення системності та послідовності у реалізації бюджетної політики у сфері видатків, визначення їх оптимальної структури, забезпечення відповідності показникам розвитку галузей економіки на коротко- та середньостроковий періоди та напрямам соціально-економічного розвитку країни.

Важливим завданням є повноцінне впровадження у бюджетний процес середньострокового бюджетного планування, що позитивним чином вплине на архітектуру бюджетних видатків, досягнення стратегічних цілей суспільного розвитку, дозволить підвищити рівень взаємоузгодженості видатків бюджету з наявними джерелами та основними напрямками соціально-економічного розвитку країни. Також зазначене створює передумови для своєчасного фінансового забезпечення основних завдань суспільного розвитку. Середньострокове бюджетне планування, як одна із важливих складових системи управління бюджетом, має суттєве значення в питаннях забезпечення стабільності системи державних фінансів, стійкого економічного зростання. Оскільки дозволить підвищити рівень обґрунтованості бюджетних програм та стратегічних планів діяльності головних розпорядників бюджетних коштів, забезпечити оптимальну структуру бюджетних програм у межах граничних сум середньострокового бюджету, деталізацію завдань та напрямів бюджетної політики у сфері видатків з розмежуванням на поточні та капітальні видатки, встановлення чіткого взаємозв'язку між запланованими обсягами фінансових ресурсів та очікуваними результатами.

**Висновки.** Бюджетна політика у сфері видатків завдяки використанню сукупності фінансово-бюджетних інструментів дозволяє вирішувати завдання, що стоять перед країною на певному етапі суспільного розвитку, досягати необхідних макроекономічних пропорцій та прискорювати темпи економічного зростання. В умовах економічних перетворень вагомими завданнями бюджетної політики у сфері видатків є: підвищення ефективності та результативності використання бюджетних коштів; оптимізація та концентрація бюджетних коштів на пріоритетних напрямках соціально-економічного розвитку країни; повноцінне впровадження у бюджетний процес середньострокового бюджетного планування, що є одним із дієвих інструментів регулювання соціально-економічних процесів та передумовою прозорості та ефективності бюджетного процесу.

З метою вирішення зазначених завдань доцільним є: розвиток механізмів державно-приватного партнерства як інструменту зниження навантаження на бюджет; удосконалення системи моніторингу та оцінки бюджетних програм. Видаткові зобов'язання мають бути проаналізовані з точки зору можливостей їх фінансового забезпечення та спрямування у досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку країни. Вагомим завданням є обґрунтування чітких правил оцінки обсягу бюджетних видатків, підвищення відповідальності розпорядників бюджетних коштів за достовірність їх фінансово-економічних обґрунтувань. Фінансова спрямованість прийняття раціональних і ефективних управлінських рішень щодо використання бюджетних коштів має забезпечуватись не тільки на основі застосованих заходів за результатами аналізу тенденцій і динаміки їх використання, а й виходячи зі ступеню їх обґрунтованості. Враховуючи рівень економічного зростання доцільною мірою з метою удосконалення бюджетного регулювання у сфері видатків на даний час є забезпечення подальшої оптимізації бюджетних програм, підвищення якості результативних показників, що передбачає розвиток програмно-цільового методу у бюджетному процесі як на державному так і місцевому рівнях.

#### Список використаних джерел

1. Розпорядження Кабінету міністрів України «Про Основні напрями бюджетної політики на 2019-2021 роки» від 16.05.2018 07.12.2016 № 8357. URL: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=63995](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63995)
2. Б'юкенен Дж. М., Масгрейв Р. А. Суспільні фінанси і суспільний вибір: два протилежних бачення держави; пер. з англ. А. Іщенко]. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. 176 с.
3. Блауг М. Мутчел, Уэсли Клар. 100 великих экономистов до Кейнса = Great Economists before Keynes: An introduction to the lives & works of one hundred great economists of the past. СПб. : Экономикс, 2008. С. 218–221. 352 с.
4. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег; пер. с англ. Москва : Гелиос, 2012. 352 с.
5. Боголиб Т. М., Боголиб М. А. Обеспечение открытости и прозрачности общественных финансов, расширение практики общественного участия. Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди. 2018. Вип. 36(1). С. 23–32.
6. Сіденко В.Р., Скрипниченко М.І., Пономаренко В.С., Чугунов І.Я. та ін. Інституційна трансформація фінансово-економічної системи України в умовах глобалізації: монографія; за заг.ред. В.Р. Сіденка. Київ : Київ. Нац.торг-екоп.ун-т, 2017. 646 с.
7. Лисяк Л. В., Зюїн В.О. Механізм фінансового забезпечення соціальних програм в Україні. Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди. 2018. Вип. 37(1). С. 236-245.
8. Чугунов І. Я., Козарезенко Л. В. Державне фінансове регулювання розвитку людського потенціалу. Вісник КНТЕУ. 2017. № 3. С. 116–132.
9. Чугунов І. Я., Самошкіна О. А. Видатки бюджету в системі соціально-економічного розвитку країни. Вісник КНТЕУ. 2019. № 2. С.103-121.

10. Макогон В. Д. Бюджетні видатки у системі соціально-економічного розвитку країни. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2016. №3(86). С. 114–124.

#### References

1. Rozporiadzhennia Kabinetu ministriv Ukrainy (2018). «Pro Osnovni napriamy biudzhetnoi polityky na 2019-2021 roky» vid 16.05.2018 07.12.2016 № 8357. URL: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=63995](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63995)
2. B'jukenen, D., Masg'rejv M., Richard A. (2004). *Suspil'ni finansy i suspil'nyj vybir*; per. z angl. Kyiv : Kyjevo-Mogylian. Akad, 176 s.
3. Blauh M. Mytchel, Uesly Kler (2008). 100 velykykh ekonomystov do Keinsa = Great Economists before Keynes: An introduction to the lives & works of one hundred great economists of the past. SPb. : Ekonomykus. S. 218–221.
4. Keins Dzh. M. (2012). *Obshchaia teoriia zaniatosti, protsenta y deneh*; per. s anhl. Moscow : Helyos. 352 s.
5. Bogolib, T. M., Boholyb M. A. (2018). Obespechenye otkrytosti y prozrachnosti obshchestvennykh fyansov, rasshyrenye praktyky obshchestvennogo uchastyia. *Ekonomichnyi visnyk universytetu. Pereiaslav-Khmelnitskyi derzhavnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody*. Vyp. 36(1). P. 23–32.
6. Sidenko V.R., Skrypnychenko M.I., Ponomarenko V.S., Chuhunov I.Ia. ta in. (2017). *Instytutsiina transformatsiia finansovo-ekonomichnoi systemy Ukrainy v umovakh hlobalizatsii: monohrafiia* ; za zah.red. V. R. Sidenka. Kyiv : Kyiv. Nats.torh-ekon.un-t, 646 s.
7. Lysiak, L. V., Ziuzin V. O. (2018). Mekhanizm finansovoho zabezpechennia sotsialnykh prohram v Ukraini. *Ekonomichnyi visnyk universytetu. Pereiaslav-Khmelnitskyi derzhavnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody*. Vyp. 37(1). P. 236–245.
8. Chuhunov, I., Kozarezenko L. (2017). *Derzhavne finansove rehuliuвання розвитку liudskoho potentsialu. Visnyk KNTEU*. Vyp. 3. P. 116–132.
9. Chuhunov I. Ya., Samoshkina O. A. (2019). *Vydatky biudzhetu v systemi sotsialno-ekonomichnogo rozvytku krainy. Visnyk KNTEU*. № 2. S.103-121.
10. Makohon, V. D. (2016). *Biudzhetni vydatky u systemi sotsialno-ekonomichnogo rozvytku krainy. Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*. Vyp. 3(86). P. 114–124.

#### ДАНІ ПРО АВТОРА

**Канєва Тетяна Володимирівна**, кандидат економічних наук, доцент,  
декан факультету фінансів та банківської справи  
Київського національного торговельно-економічного університету  
e-mail: [tetjana@ukr.net](mailto:tetjana@ukr.net)  
ORCID ID:0000-0002-3302-9593  
Researcher ID: C-3581-2019

#### ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

**Канева Татьяна Владимировна**, кандидат экономических наук, доцент,  
декан факультета финансов и банковского дела  
Киевского национального торгового-экономического университета  
e-mail: [tetjana@ukr.net](mailto:tetjana@ukr.net)

#### DATA ABOUT THE AUTHOR

**Kanyeva Tatiana**, Candidate of Science (Economics), Associate Professor,  
Dean of the Faculty of Finance and Banking,  
Kyiv National University of Trade and Economics  
e-mail: [tetjana@ukr.net](mailto:tetjana@ukr.net)

УДК 336.142.3

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2020-44-179-187>

### ВПЛИВ ПОДАТКОВО-БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ НА РІВЕНЬ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ\*

**Макогон В. Д.,  
Адаменко І. П.**

**Актуальність теми дослідження.** В сучасних умовах розвитку суспільних відносин актуалізуються питання підвищення обґрунтованості податково-бюджетної політики, задіяння її регуляторного потенціалу з метою належного виконання органами державної влади та органами місцевого самоврядування покладених на них завдань і функцій. Вагомим завданням податково-бюджетної

\* Роботу виконано в межах фундаментальної науково-дослідної роботи «Бюджетна стратегія економічного зростання» (номер державної реєстрації 0118U000128).